

Рилач Н.М.*

КРИТЕРІЇ НАБЛИЖЕННЯ ГАЛУЗІ НАУКИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ УКРАЇНИ ДО ЄС

На зламі ХХ-ХХІ ст. стратегія ЄС в галузі науки, технологій та інновацій позиціонується серед головних цілей ЄС. Пріоритетними напрямками стають розвиток людських ресурсів, поліпшення довкілля, а технологічні нововведення мають соціальну спрямованість.

Сучасний етап науково-технологічної політики ЄС розпочався у 2000 р., коли на засіданні Ради ЄС в м. Лісабон було запропоновано програму створення інфраструктури знань, активізації інновацій та економічних реформ, модернізації систем соціальної підтримки і реформи освіти. Метою даної програми є побудова на європейському континенті до 2010 р. найконкурентоспроможнішої економіки у світі, для чого передбачено підвищити рівень витрат ВВП на науку до 3 %, сформувати єдиний науково-технологічний простір та європейську інноваційну систему. Одночасно було проголошено мету створення єдиного дослідницького простору в Європі з ціллю об'єднання зусиль вчених різних країн, а також були визначені конкретні кроки вирішення цієї проблеми.

В ЄС, спираючись на підтримку державних інститутів, фінансових та виробничих структур, формується панєвропейська інноваційна система, що складається з НІС країн-членів, та створює нову культуру бізнесу, посилює коопераційні зв'язки між підприємницькими асоціаціями та громадськими структурами. Корекція планів та активізація діяльності призвели до позитивних зрушень. Вже в 2006 р. країнам ЄС-25 вдалося значно покращити виконання Лісабонської стратегії. При цьому важливу роль у її виконанні відіграє Сьома рамкова програма ЄС з наукових досліджень та технологічному розвитку на 2007-2013 рр.

Крім того, Європейською Комісією у 2007 році було опублікована Зелена книга «Європейська область досліджень: нові перспективи», в якій затверджені шість пріоритетних напрямів розвитку Європейського дослідницького простору:

1. Спільне використання знань, насамперед прикладних досліджень комерційного спрямування.
2. Розвиток державної інфраструктури наукових досліджень світового рівня.
3. Зміцнення державних дослідницьких інституцій.
4. Оптимізація європейських програм дослідження та пріоритетів.
5. Міжнародна співпраця (формування єдиних пріоритетів досліджень для всіх країн ЄС та покращення умов співпраці для дослідників з країн- не членів ЄС).
6. Становлення єдиного європейського ринку праці для дослідників з різних країн.

Вищезазначене спонукає до концептуальної зміни існуючої в Україні парадигми щодо ролі державної науково-технологічної політики у забезпеченні системно утворюючих процесів реального наближення суспільно-економічного розвитку України до європейських стандартів, формування стратегічних напрямів розвитку інтелектуального потенціалу відповідно до викликів глобалізації та необхідності побудови сучасної національної системи

* кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник НДЧ Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

продукування знань. Реформування національної системи науки необхідно здійснити також на нових законодавчих засадах, які повинні бути гармонізованими з законодавством ЄС.

Крім того, на сьогодні, серед останніх ініціатив, які лягли в основу порядку денного Європейського дослідницького простору до 2020 року (“2020 Vision for the European Research Area”), варто відмітити заходи з скасування бар’єрів для руху наукових кадрів та кар’єрного росту, розвиток унікальних пан європейських дослідницьких установ та інфраструктур, трансфер технологій, заохочення до міжнародної співпраці у науково-технічній сфері. У 2000 р. було прийнято рішення про формування так званої «п’ятої свободи» (однієї зі складових загальноєвропейського ринку) – Європейського наукового простору, в якому дослідники, знання та технології могли б безперешкодно переміщуватися.

Механізм інтенсифікації науково-технологічної взаємодії України з Європейським Союзом та наближення до його стандартів охоплює ряд інструментів, які можна розділити на внутрішні та зовнішні. До заходів, які доцільно здійснювати в Україні, відносяться перехід до інноваційної моделі економічного розвитку, основу якої становить переважно високотехнологічна структура національного виробництва, виробництво продукції з високим рівнем доданої вартості, винесення за межі країни ресурсоемних виробництв. При цьому високі технології та наукові знання забезпечують принаймні 50% всього економічного зростання. Створення економічних засад інноваційної моделі розвитку економіки України як передумови для поглиблення взаємодії з країнами ЄС передбачає залучення інструментів податкової, а також грошово-кредитної політики. Особливого значення в даному контексті мають пропозиції адаптації успішного досвіду країн Європейського Союзу для України. До зовнішніх інструментів відноситься інституційна структура науково-технологічного співробітництва України з Європейським Союзом, яка включає двосторонні документи, зокрема положення, що стосуються співробітництва у науково-технологічній сфері та двосторонній торгівлі Концепції Європейської Комісії «Ширша Європа – сусідство: нові рамки для відносин із східними та південними сусідами ЄС», «Порядку денному асоціації Україна–ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію», «Програмі Східне партнерство», а також програми співробітництва як Сьома рамкова програма ЄС з наукових досліджень на 2007-2013 рр., EUREKA, GALILEO.

Запровадження сучасних стандартів ЄС у сфері науки та технологій в Україні передбачає подальше зростання інвестицій у національну науково-дослідну сферу, підвищення її конкурентоспроможності і містить широкий інструментарій для розширення міжнародної співпраці. Дані критерії повинні спиратися на основні стандарти функціонування Європейського дослідницького простору, відповідати основним цілям новітнього етапу його розвитку. Взаємодія критеріїв конвергенції різних країн є вищою формою кооперації науково-технологічної діяльності (співробітництва у науково-технологічній сфері).

КРИТЕРІЇ, ОРІЄНТОВАНІ НА НАБЛИЖЕННЯ ДО СТАНДАРТІВ ЛІСАБОНСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ ЄС:

1. **Суспільні інвестиції в знання.** Індикатор: *Державне фінансування в сферу досліджень та розробок та вищу освіту, як частка у ВВП.*
2. **Національна інтеграція у міжнародну систему досліджень.** Індикатор: *Частка національного державного фінансування у транснаціонально скоординовані дослідження.*

3. **Інтенсивність дослідницької бази бізнесу.** Індикатор: *Витрати бізнесу на дослідження та розробки / ВВП на душу населення та їх зміна у реальному вимірі.*

4. **Рух до створення економіки, яка ґрунтується на знаннях – структурні зміни.** Індикатор: *Зміна частки загальної доданої вартості, яка вноється по секторам пропорційно до зайнятих науковим ступенем.*

5. **Продуктивність економіки.** Індикатор: *Зміна частки продуктивності погодинної праці для всієї економіки та для її інноваційно активної частини (що визначена індикатором 4.)*

6. **Внесок сфери досліджень та розробок у вирішення основних суспільних (соціальних) завдань.** Індикатор: *Частка наукових публікацій та патентних заявок на тему глобальних суспільних викликів.*

КРИТЕРІЇ, ОРІЄНТОВАНІ НА ОСНОВНІ СТАНДАРТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПРОСТОРУ

1. **Кооперація та єдність дійових осіб Європейського дослідницького простору.** Індикатор: *Частка публікацій у співавторстві з партнерами з ЄС.*

2. **Міжнародна кооперація у сфері науки та технологій відкритість до світу.** Індикатор: *Частка публікацій у співавторстві з партнерами, з країн – не членів ЄС.*

3. **Мобільність дослідників та розвиток кар'єри дослідника.** Індикатор: *Відсоток науковців зі ступенем, які отримали його в країнах ЄС чи працюють в цих країнах.*

4. **Переміщення знань між приватним та державним секторами.** Індикатор: *Частка досліджень, виконаних на замовлення приватного сектору.*

5. **Пан-європейська інфраструктура досліджень.** Індикатор: *Частка фінансування, спрямованого на нову пан-європейську дослідницьку інфраструктуру, у Рамковій програмі та інші міжнародні угоди.*

6. **Рівень активності у продукуванні наукового продукту.** Індикатор: *Частка витрат на дослідження та розробки у ВВП.*

7. **Переваги бази науки та технологій.** Індикатор: *а) Світова частка найцитованиших публікацій, у загальній кількості світових публікацій. б) Світова частка серед університетів, які проводять академічні дослідження.*

8. **Людський капітал Європейського дослідницького простору.** Індикатор: *Кількість зайнятих, які мають науковий ступінь.*

9. **Інновації, які базуються на знаннях.** Індикатор: *Інноваційні підприємства, як відсоткова частка від всіх фірм.*

10. **Міжнародна привабливість країни для ведення інноваційного бізнесу та інвестицій у інновації.** Індикатор: *Частка витрат на дослідження та розробки нерезидентів у загальному обсягу приватних витрат на дослідження та розробки в країні.*

ОСНОВНІ ІНДИКАТОРИ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ СФЕРИ КРАЇНИ

1. Дослідницький:

1.1. *Стан кадрового потенціалу науково-технологічної сфери:*

1.2. *Рівні витрат на науково-технологічну сферу:*

2. Підприємницький:

2.1. *Рівні інноваційної активності в першу чергу в групі малих та середніх підприємств (МСП):*

3. Використання й розповсюдження знань і технологій

3.1. Рівні поширення сучасних технологій в економіці:

Компаративний аналіз індикаторів розвитку науково-технічної сфери країни, з відповідними показниками держави-партнера є необхідною умовою для визначення форм науково-технологічного співробітництва. Кількісні характеристики вказаних елементів зумовлюють можливість здійснення селективного процесу залучення країни до всіх сучасних тенденцій і форм прояву інтернаціоналізації науково-технологічної сфери. У цілому, Україна володіє необхідною сировинною, матеріальною та інтелектуальною базою для поступового секторального включення в систему світогосподарських науково-технологічних зв'язків.

Нами визначені наступні характеристики процесу структурної кооперації національно-технологічної сфери країн в умовах інтернаціоналізації науково-технологічної діяльності:

- 1) взаємозалежність по всіма критеріями конвергенції;
- 2) взаємодоповнення національних науково-технологічних потенціалів;
- 3) взаємопереплетення організаційно-правових систем державного регулювання і фінансування науково-технологічної політики країн;
- 4) створення, посилення інноваційних виробничих зв'язків між відповідними структурами національних інноваційних систем (НІС) країн;
- 5) поглиблення спеціалізації і кооперації у сфері НДДКР, інноваційного і виробничого процесів з метою взаємодоповнення на міжнародному ринку технологій;
- 6) взаємопроникнення структур країн-учасниць, що відповідають за генерацію знань;
- 7) створення цілісної науково-технологічної системи країн-учасників для успішної взаємодії у глобальному науково-технологічному середовищі.